

Přílohy

Příloha č. 1

Vzor dokumentu dříve vyslovených přání podle JUDr. Krejčíkové

Dříve vyslovené přání

Já, níže podepsaný/podepsaná , r. č., pro případ, že bych se dostal/a do takového zdravotního stavu, ve kterém nebudu schopen/schopna vyslovit souhlas nebo nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb a způsobem jejich poskytnutí, vyslovuji následující dříve vyslovené přání dle § 36 zákona č. 372/2011 Sb., resp. předběžné prohlášení dle § 38 zákona 89/2012 Sb., o zdravotních službách:

Článek I.

Pro případ, že

.....
.....

(např.:

- 1. má schopnost vnímat a chápat okolí bude podstatným způsobem narušena tak, že budu i v běžných každodenních úkonech závislý/á na dopomoci jiné osoby,*
- 2. můj stav bude vyžadovat přístrojovou podporu životních funkcí včetně umělé výživy a hydratace,*
- 3. se budu nacházet v terminální fázi nevléčitelného onemocnění nebo v jiném medicínsky nadále neovlivnitelném nepříznivém stavu bez naděje na jeho zlepšení, apod.)*

souhlasím s tím, aby mi byla poskytována péče:

.....
.....

*(např. tišení obtíží, tedy bolesti, neklidu, strachu, dušnosti nebo nevolnosti, podávání antibiotik, umělé výživy, dialýzy, atd.), a tuto péči požaduji, a **nesouhlasím** s péčí:*

.....
.....

(např. nasogastrická sonda, PEG sonda, umělá plicní ventilace, antibiotika, atd.), a tuto péči odmítám.

Článek II.

Součástí tohoto dříve vysloveného přání je i písemné poučení mým lékařem v oboru , MUDr., o důsledcích mého rozhodnutí.

.....

Článek III.

S tímto mým dříve vysloveným přáním byl/a seznámen/a, který/á je plně informován/a o mých životních postojích podstatných pro výklad mého dříve vysloveného přání. Pro případ, že by nastala situace nepředvídaná v tomto mém dříve vysloveném přání či by nastaly pochybnosti o aplikovatelnosti tohoto dříve vysloveného přání, činím dle § 38 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, předběžné prohlášení v tom smyslu, že si přeji, aby v případě mé nezpůsobilosti rozhodovat o mé další zdravotní péči rozhodoval/a o této péči v intencích tohoto mého dříve vysloveného přání, r. č.)

Článek IV.

Toto dříve vyslovené přání platí od a bylo sepsáno ve vyhotoveních, kdy jedno vyhotovení je součástí mé zdravotnické dokumentace vedené u MUDr. a zbylá jsou uložena

V, dne

.....
(ověřený podpis)

.....
svědek (vč. identifikačních údajů)

.....
svědek (vč. identifikačních údajů)

Šablona dříve vyslovených přání podle JUDr. Heleny Krejčíkové, staženo z <http://modrapomnenka.cz/ke-stazeni/>, 09. 12. 2016, v 18:02

Příloha č. 2

Leták určený pro laickou veřejnost

Chcete žít až do konce podle svého přání? Bojíte se, že až přijde Váš čas, budete trpět nebo budou kvůli Vám trpět Vaši nejbližší? Máte obavy, že budete zachraňováni proti své vůli? Náš právní systém nyní nabízí možnost sepsat svá přání a představy, jak chceme nebo nechceme být léčeni v době, kdy o nás budou rozhodovat jiní. Přání může sepsat kdokoli a kdykoli, nemusí být nemocný nebo starý. Každého z nás může v každém věku potkat nehoda, která nás zbaví možnosti rozhodovat o sobě a své léčbě. Následující text je malým rádcem pro tyto situace.

*Pan Malý sleduje v televizi reportáž o slavném bývalém jezdci Formule 1, který po nešťastném pádu na lyžích skončil v kómatu na přístrojích. Stav pacienta se již přes rok nemění, přesto je mu poskytována ta nejtntenzivnější zdravotní péče – pacient je napojen na přístroje a je soustavně přístroji monitorován. Pan Malý si uvědomil, že něco takového by si pro sebe velmi nepřál. Dlouho o všem uvažoval, až nakonec sepsal **dříve vyslovené přání**, kterým do budoucna odmítá přístrojovou podporu životních funkcí.*

Co je dříve vyslovené přání?

Dříve vyslovené přání je termín, kterým se označuje projev vůle osoby starší 18 let ohledně toho, jakou léčbu si do budoucna přeje a jakou nepřeje. Je upraveno článkem 9 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, § 36 zákona o zdravotních službách a použije se na něj i § 38 a následující občanského zákoníku.

Kdo dříve vyslovené přání pak realizuje?

Pokud dojde k situaci, že nemocný člověk již o sobě a své léčbě nebude schopen rozhodovat z důvodu svého nepřiznivého zdravotního stavu sám, budou muset o jeho záležitostech rozhodovat jiní. Ti pak mohou zohlednit jeho vůli a spravovat jeho záležitosti včetně léčebných postupů podle jeho *dříve vysloveného přání*.

Kdy máme sepsat dříve vyslovené přání?

Dříve vyslovené přání sepisuje člověk v případě, kdy se obává, že v budoucnu nebude schopen o další léčbě rozhodovat, a přitom již teď ví, co by si přál, nebo naopak nepřál. Zdravého člověka může například k sepsání *dříve vysloveného přání* vést obava, aby po nějaké vážné dopravní nehodě nebyl ve stavu hlubokého bezvědomí (kómatu) mnoho let napojen na přístroje, aniž by zde byla reálná šance na jeho uzdravení. Stejně tak se může rozhodnout sepsat *dříve vyslovené přání* člověk nemocný, např. s diagnózou neurodegenerativního onemocnění (např. syndromu demence, amyotrofičké laterální sklerózy, Parkinsonovy nemoci, Huntingtonovy nemoci atd.), v jehož důsledku za několik let nebude schopen o sobě rozhodovat, nebude poznávat své blízké a bude zcela odkázán na péči druhých. Může tedy předem stanovit své budoucí přání týkající se léčby a péče (antibiotika, umělá výživa atd.).

Proč se dříve vyslovené přání sepisuje s těžce nemocnými pacienty?

S pacienty v pokročilé fázi nevléčitelného onemocnění bývá *dříve vyslovené přání* sepisováno často proto, že si pacient nepřeje prodlužování života za každou cenu bez ohledu na jeho kvalitu, a proto odmítá v konečné fázi svého onemocnění oživit pomocí resuscitace nebo odmítá v posledních dnech svého života převoz zdravotnickou záchrannou službou do nemocnice, a naopak požaduje adekvátní léčbu bolesti a tlášení utrpení v domácím prostředí.

Jak se právní řád dívá na informovaný souhlas a dříve vyslovené přání?

Z pohledu práva lze *dříve vyslovené přání* chápat jako pacientův informovaný souhlas nebo nesouhlas s platností do budoucna. *Dříve vyslovené přání* má přednost před tzv. stavem nouze, kdy má za normálních okolností zdravotník povinnost zachraňovat pacientův život. To znamená, že existuje-li *dříve vyslovené přání* odmítající určitý zákrok a současně není pacient v rozhodnou dobu schopen o tomto zákroku nově rozhodovat, pak by neměl být tento zákrok proveden ani v situaci, kdy je nezbytný pro záchranu pacientova života.

Je dříve vyslovené přání absolutně závazné?

Žádné *dříve vyslovené přání* není pro zdravotníky (resp. poskytovatele zdravotních služeb – nemocnici, hospic, zdravotnickou záchrannou službu atd.) závazné absolutně. Zdravotník se vždy může od vůle pacienta odchýlit, třebaže byla vyjádřena ve *dříve vysloveném přání*. Učiní-li tak však bezdůvodně nebo svévolně, jedná protiprávně.

Jak závazné je dříve vyslovené přání, které nebylo vyjádřeno písemně?

Platí, že i na *dříve vyslovené přání* pacienta, které nebylo učiněno písemně, musí být brán zřetel, pokud bude prokazatelné. Brát zřetel však neznamená vždy respektovat a řídit se jím. Zdravotník vždy snadno zdůvodní, proč pouhé ústní přání nerespektoval. *Dříve vyslovené přání* pacienta, které je písemné a splňuje zákonem stanovené požadavky, však zdravotník musí brát vážně. Pro jeho ignorování by musely existovat přesvědčivé a pádné důvody. Jinými slovy, je jistější *dříve vyslovené přání* sepsat, než se spoléhat na to, že zdravotník bude respektovat přání vyslovené, ale nepsané.

Je více způsobů, jak sepsat dříve vyslovené přání?

Zákon v zásadě rozlišuje dvě varianty *dříve vyslovených přání*. V první variantě se jedná o *dříve vyslovené přání*, které pacient sepisuje – zjednodušeně řečeno – sám jako svůj dokument, byť k němu potřebuje součinnost lékaře. Varianta druhá je *dříve vyslovené přání* zapsané do zdravotnické dokumentace pacienta při přijetí do péče nebo kdykoliv během hospitalizace.

Když pacient sepisuje přání sám?

O variantě první, tedy *dříve vysloveném přání*, které si pacient sepisuje sám, platí, že musí být písemné a podpis pa-

cienta musí být úředně ověřen (např. na obecním úřadě, tzv. czech pointu atd.). Pacient musí být poučen lékařem o svém zdravotním stavu a o následcích *dříve vysloveného přání*. Lékařem, který je toto poučení oprávněn pacientovi poskytnout, je všeobecný praktický lékař, paliatr (tj. lékař v oboru paliativní medicína) nebo jiný lékař, pod jehož odbornost spadá zákrok, kterého se *dříve vyslovené přání* týká. Písemné poučení lékařem musí tvořit součást *dříve vysloveného přání*. Takové *dříve vyslovené přání* pak je závazné pro všechny zdravotníky. Zákon výslovně neuvádí, zda je lékař povinen poskytnout pacientovi na jeho žádost při psaní součinnost. Lze ale nejspíše dovodit, že pacient nemá nárok na to, aby mu lékař *dříve vyslovené přání* pomáhal celé sepsat. Rozhodně ale má pacient nárok na to, aby ho lékař poučil dle § 36 odst. 2 zákona o zdravotních službách o následcích *dříve vysloveného přání*. Těto povinnosti by se mohl lékař zprostit (jen za určitých okolností) s odkazem na své svědomí (tzv. výhrada svědomí).

Když je *dříve vyslovené přání* zapisováno do dokumentace?

Varianta druhá, tedy *dříve vyslovené přání* vepsané do zdravotnické dokumentace při přijetí pacienta do péče či během jeho hospitalizace, vyžaduje rovněž písemné poučení lékařem, nikoliv už ale ověřený podpis pacienta. O *dříve vysloveném přání* se učiní do zdravotnické dokumentace záznam, který podepíše pacient, zdravotník, který *dříve vyslovené přání* sepsal, a svědek. Kdo může, nebo naopak nemůže být svědkem, zákon výslovně neuvádí, nicméně i s ohledem na pravidla uvedená v jiných právních předpisech lze dovodit, že svědek nesmí mít na *dříve vysloveném přání* zájem - neměl by to tedy být ani nikdo z ošetřujících zdravotníků, ani např. nikdo z dědiců.

Přitom platí, že vysloví-li pacient při přijetí do péče či během své hospitalizace *dříve vyslovené přání*, je povinností zdravotníků o tom učinit záznam.

Tato druhá varianta je však platná jen pro toho poskytovatele zdravotních služeb (nemocnici, domácí hospic, soukromého lékaře apod.), u něhož bylo *dříve vyslovené přání* sepsáno. Z toho vyplývá, že přeje-li si pacient sepsat *dříve vyslovené přání*, které by bylo platné bez ohledu na to, kdo pacientovi zrovna poskytuje zdravotní péči, je praktičtější použít variantu první, kdy pacient sepiše *dříve vyslovené přání* sám v součinnosti s lékařem a úředníkem ověřujícím pacientův podpis.

Existuje ještě nějaký jiný způsob, jak rozhodovat o budoucí péči?

Vedle *dříve vysloveného přání* si pacient dle § 33 odst. 1 zákona o zdravotních službách může při přijetí do péče (na začátku hospitalizace) určit osobu, která smí s navrhovanou léčbou udělit souhlas namísto něj (tzv. zástupný souhlas) v případě, že toho pacient není nebo nebude sám schopen.

Vedle *dříve vysloveného přání* existuje ještě další způsob. Jsou to tzv. předběžná prohlášení upravená občanským zákoníkem. Podle něj je od 1. 1. 2014 možné, aby pacient předem (a nikoliv jen při přijetí do péče) určil, kdo jej má v rozhodování o další péči zastupovat, případně koho by si přál za opatrovníka. Takovéto předběžné prohlášení musí být podepsáno dvěma svědky, kteří na prohlášení a jeho obsahu nemají zájem a nejsou to osoby nevidomé, neslyšící, němé nebo neznalé jazyka, v němž je prohlášení učiněno. Svědci musí prohlášení podepsat, uvést své identifikační údaje a být schopni potvrdit schopnost prohlášení jednat a potvrdit i obsah jeho prohlášení. Svědci musí být osoby odlišné od zvoleného zástupce.

Sepsal-li zároveň pacient *dříve vyslovené přání* a rovněž si určil zástupce nebo mu byl ustanoven opatrovník, platí, že zástupce pacienta i opatrovník jsou pak podle občanského zákoníku *vázáni dříve vysloveným přáním* pacienta. Zástupce či opatrovník, který za pacienta rozhoduje, rozhoduje ne podle sebe, ale tak, jak by si pacient sám přál, kdyby své přání mohl vyslovit, či tak, jak je uvedeno v *dříve vysloveném přání*.

Jak postupovat, pokud je *dříve vyslovené přání* ignorováno či není shoda v tom, zda se má uplatnit?

Pokud zástupce nebo opatrovník nebude *dříve vyslovené přání* pacienta respektovat, je možné se obrátit na soud. Na soud je nutné se také obrátit vždy v případě pochybností nebo sporu o platnosti, obsahu či interpretaci *dříve vysloveného přání* (§ 42 a násl. občanského zákoníku).

Jak sepsat *dříve vyslovené přání*?

Dříve vyslovené přání je samozřejmě vysoce individualizovaný dokument, proto je velmi těžké poskytnout univerzální formulář, který by vyhovoval všem, kdo chtějí *dříve vyslovené přání* sepsat. Jen pro představu, jak lze *dříve vyslovené přání* a předběžné prohlášení o zvolení si zástupce sepsat, uvádíme tuto šablonu:

Dříve vyslovené přání

Já, níže podepsaný/podepsaná , r. č. ,
pro případ, že bych se dostal/a do takového zdravotního stavu, ve kterém
nebudu schopen/schopna vyslovit souhlas nebo nesouhlas s poskytnu-
tím zdravotních služeb a způsobem jejich poskytnutí, vyslovuji následu-
jící *dříve vyslovené přání* dle § 36 zákona č. 372/2011 Sb., resp. předběžné
prohlášení dle § 38 zákona 89/2012 Sb., o zdravotních službách:

Článek I.

Pro případ, že

1. má schopnost vnímat a chápat okolí bude podstatným způsobem narušena tak, že budu i v běžných každodenních úkonech závislý/á na dopomoci jiné osoby,
2. můj stav bude vyžadovat přístrojovou podporu životních funkcí včetně umělé výživy a hydratace,
3. se budu nacházet v terminální fázi nevyléčitelného onemocnění nebo v jiném medicínsky nadále neovlivnitelném nepříznivém stavu bez naděje na jeho zlepšení apod.,

souhlasím s tím, aby mi byla poskytována péče ... (např. *ttění obtěi, tedy bolest, neklidu, strachu, dušnost nebo nevolnost, podávání antbiotik, umělé výživy, dialýzy atd.*), a tuto péči požadují, a **nesouhlasím** s péčí... (např. *nasogastrická sonda, PEG sonda, umělá plicní ventilace, antbiotika atd.*), a tuto péči odmítám.

Článek II.

Součástí tohoto *dříve vysloveného přání* je i písemné poučení mým lékařem v oboru , MUDr. , o důsledcích mého rozhodnutí.

Článek III.

S tímto mým *dříve vysloveným přáním* byl/a seznámen/a , který/á je plně informován/a o mých životních postojích podstatných pro výklad mého *dříve vysloveného přání*.

Pro případ, že by nastala situace nepředvídaná v tomto mém *dříve vysloveném přání* či by nastaly pochybnosti o aplikovatelnosti tohoto *dříve vysloveného přání*, činím dle § 38 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, předběžné prohlášení v tom smyslu, že si přeji, aby v případě mé nezpůsobilosti rozhodovat o mé další zdravotní péči rozhodoval/a o této péči v intencích tohoto mého *dříve vysloveného přání* , r. č.

Článek IV.

Toto *dříve vyslovené přání* platí od a bylo sepsáno ve ... vyhotoveních, kdy jedno vyhotovení je součástí mé zdravotnické dokumentace a zbylá jsou uložena

V , dne

.....
(ověřený podpis)

.....
svědek (vě. identifikačních údajů) svědek (vě. identifikačních údajů)

V , dne

.....
podpis lékaře, který provedl poučení

Kde hledat další informace

Jsme si vědomi, že tento text nemůže postihnout všechny otázky, které Vás v souvislostech s *dříve vysloveným přáním* napadnou.

Další informace najdete na internetu, i my je na našich webových stránkách budeme aktualizovat, neboť zkušenosti s touto problematikou budou jistě růst a budou cenné.

Cesta domů poskytuje své služby mimo jiné díky finanční podpoře nadací, města Prahy, některých státních institucí a díky darům sponzorů a mnoha velkorysých a obětavých lidí.

Projekt je spolufinancován
ze státního rozpočtu
České republiky.

Text odráží výhradně názory autora a MPSV ČR nenesa zodpovědnost za žádné užití informací zde obsažených.

Autorka JUDr. Helena Krejčíková, Ph.D.

Vydala Cesta domů, Boleslavská 16, 130 00 Praha 3

☎ 283 850 949

✉ info@cestadomu.cz

🌐 www.cestadomu.cz

Bankovní spojení: 2800192970/2010 Fio banka

Grafická úprava a sazba Studio Designiq

Tisk Tiskárna Flora

© Cesta domů, 2015

Další informace najdete na www.umirani.cz

Lightshot
Screenshot is
easy to take &

Příloha č. 3

Leták určený pro lékaře

The image shows the cover of a leaflet. The top part has a green background with the text 'CESTA DOMŮ' in white, where 'DOMŮ' is in a larger font. Below this is a white maze-like graphic. The middle part has a white background with the text 'DŘÍVE VYSLOVENÉ PŘÁNÍ' in green, with 'DŘÍVE' and 'PŘÁNÍ' in a larger font. At the bottom, it says 'Manuál pro lékaře' in green. The bottom edge of the leaflet has a decorative border of small green and white squares.

Náš právní systém nyní nabízí možnost sepsat svá přání a představy, jak chceme nebo nechceme být léčeni v době, kdy o nás budou rozhodovat jiní. Součástí tohoto dříve vysloveného přání, které si člověk/pacient sepisuje, může být také vyjádření lékaře. Budou se na Vás proto v této věci obracet Vaši pacienti, kteří jsou závažně nemocní, ale mohou se na Vás obrátit i lidé, které zatím vážná nemoc nepotkala. Je dobré být připraveni, abyste jim mohli poradit a provázet je poučeně v jejich rozhodování. Následující text je malým rádčem praktickým lékařům (ale nejen jim) pro tyto situace.

Pacient, 78 let, léčen pro karcinom jícnu s metastázami. Před několika měsíci byl pacientovi s jeho souhlasem zaveden PEG pro polykací obtíže způsobené progresí nádoru. Protinádorová léčba byla ukončena. Poté došlo k rozvoji cévní mozkové příhody, pacient ochrnul na levou polovinu těla a zcela ztratil schopnost komunikovat. Byl převezen do hospice. Rodina nemocného (dítě a manželka) sdělují ošetřujícímu personálu, že pacient dříve mluvil opakovaně o tom, že při zhoršení stavu, když by si již nemohl užívat život a rodiny, nechtěl by být jakkoliv „uměle udržován při životě“.

Personál hospice se ptá, jak nyní s celou situací naložit? Lze výživu do PEG sondy zrušit (ne technicky, ale eticky)? A nebylo by dobře, kdyby i tento pacient měl sepsáno své dříve vyslovené přání?

Co dříve vyslovené přání je?

Pokud tedy dojde k situaci, že nemocný člověk již o sobě a své léčbě není schopen rozhodovat z důvodu svého nepříznivého zdravotního stavu sám, musejí o jeho záležitostech rozhodovat jiní. Ti pak mohou zohlednit jeho vůli a spravovat jeho záležitosti včetně léčebných postupů podle jeho *dříve vysloveného přání*.

Dříve vyslovené přání je termín, kterým se označuje projev vůle osoby starší 18 let ohledně toho, jakou léčbu si do budoucna přeje a jakou nepřeje.

V tomto letáku nabízíme několik obecných úvah a několik konkrétních doporučení, která se týkají poučení pacientů v souvislosti s *dříve vysloveným přáním*.

Co s pacientem projednat?

Odstavec 2 § 36 zákona o zdravotních službách říká, že „bude respektováno jen takové *dříve vyslovené přání*, které bylo učiněno na základě písemného poučení pacienta o důsledcích jeho rozhodnutí, a to lékařem v oboru všeobecné praktické lékařství, u něhož je pacient registrován, nebo jiným ošetřujícím lékařem v oboru zdravotní péče, s nímž *dříve vyslovené přání* souvisí“.

To, co je pacientovi zapotřebí doporučit jako první, je dostatek času na promyšlení toho, co by chtěl nebo nechtěl, co pro sebe považuje za ještě přirozené a již nepřirozené, přijatelné, nebo už extrémní a proč, a to v situacích, kdy již nebude schopen o péči o sebe rozhodovat nebo se k ní vyjadřovat.

Proč doba na rozmyšlenou?

Doba na rozmyšlenou má umožnit pacientovi nejen vnitřní reflexi, ale také otevřené rozhovory s jeho rodinou, s jeho lékařem, případně právníkem, duchovním, psychologem. Především pro rodinu to může být velmi významné období, kdy se otevírají otázky týkající se konce života. Vstupuje-li dnes v naší zemi rodina do rozhodování o pacientovi, měla by znát důsledky pacientova přání a měla by být s těmito důsledky srozuměna.

Proč a jak informovat i rodinu pacienta?

Otevřenou a včasnou komunikací s pacientem a případně i jeho blízkými lze alespoň částečně omezit nepříjemná překvapení, nedorozumění a následné komunikačně extrémně náročné a konfliktní situace.

Bylo by vhodné informovat rodinu nejen o zdravotních, nýbrž i právních souvislostech *dříve vysloveného přání* pacienta (viz dále bod 1.3). Lze to však učinit pouze s předchozím a výslovným souhlasem pacienta.

Co by mělo být konkrétním obsahem diskuse o dříve vysloveném přání?

1. Právní (a etický) rámec dříve vysloveného přání

- 1.1. Pacient by měl vědět, že podobně jako u informovaného souhlasu, i v souvislostech s *dříve vysloveným přáním* je právně i eticky oprávněn rozhodovat o tom, co se s ním bude dít. Že on je tou poslední instancí, která rozhodne. Jde především o princip respektu k autonomii pacienta.
- 1.2. Pacient by měl být poučen o článku 9 Úmluvy o biomedicině, kde se pojednává o tom, že na *dříve vyslovené přání* pacienta bude brán zřetel při rozhodování o terapii. Je také vhodné zdůraznit, že tato smlouva je již od roku 2001 nadzákonnou českou právní normou, tedy že *dříve vyslovená přání* nejsou ani v ČR žádnou novinkou.
- 1.3. Pacientovi by měly být vysvětleny právní souvislosti. Především by měl být seznámen se zněním § 36 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (vždy v platném znění), případně § 34 téhož zákona.
- 1.4. Je také třeba vědět, že žádný pacient nesmí být k sepsání *dříve vysloveného přání* nucen. Rovněž není možné podmiňovat pobyt ve zdravotnickém zařízení sepsáním *dříve vysloveného přání*. Je vhodné otevřeně pacientovi sdělit, že s právním vymáháním plnění *dříve vysloveného přání* jsou v ČR zatím jen minimální zkušenosti. Bylo by však chybou kvůli tomu přímo nebo skrytě pacienta od sepsání jeho *dříve vysloveného přání* nějak odrazovat. Je totiž eminentním zájmem zdravotníka, aby se předem dobře zorientoval v tom, co pacient pro sebe v budoucnu chce, nebo nechce. Jedná se o důležitý dokument, který umožňuje pacientovi a jeho okolí přemýšlet předem nad zdravotní péčí, která mu bude v budoucnu poskytována.

2. Co nejpřesnější popis situace, ve které se má dříve vyslovené přání pacienta plnit

- 2.1. Je třeba co nejpřesněji popsat situaci, ve které má být *dříve vyslovené přání* pacienta plněno, aby zdravotník s co největší jistotou věděl nebo odhadl, že konkrétní situace již nastala.
- 2.2. V literatuře nalezneme podobné formulace, jako jsou tyto: „Budu-li například šest měsíců v hlubo-

kém bezvědomí nebo v permanentním vegetativním stavu (ve stavu hluboké demence), kdy není rozumná naděje na zlepšení, pak...“ Nebo „V situaci bezprostředního umírání nebo v konečné fázi léčebně již neovlivnitelné nemoci nazývají následující...“

- 2.3. Český právní řád tuto okolnost nijak blíže neupravuje.

3. Vyjádření pacienta ke konkrétním medicínským opatřením

- 3.1. Mají se lékařská opatření zaměřit na tišení obtíží, tedy bolesti, neklidu, strachu, dušnosti nebo nevolnosti, a to i tehdy, když nelze vyloučit, že přijatá opatření mohou vést ke zkrácení života?
- 3.2. Jaký má pacient v předjímané situaci postoj k umělému podávání výživy (nasogastrická sonda, PEG sonda, intravenózní přístup apod.)? Přeje si umělé podávání výživy, nebo ne? Přeje si dopomoc s přirozeným (per os – ústy) příjmem potravy, nebo ne?
Pokud si pacient nebude přát umělé podávání výživy a nebude efektivní ani dopomoc s přirozeným (per os – ústy) podáváním potravy, bude podávání výživy zcela přerušeno. Jak pacient nahlíží na to, že by tak přestal úplně přijímat potravu?
- 3.3. Jaký je pacientův postoj k umělému podávání tekutin? Přeje si umělé podávání tekutin (nasogastrická sonda, PEG sonda, parenterální přístup), či nikoliv? Případný pocit žízně by byl pak tišen buď pomocí přirozeného (per os) podávání tekutin, nebo zvlhčováním sliznice dutiny ústní.
- 3.4. Přeje si pacient oživovací pokusy (umělé dýchání, stimulace srdce) v případě dechové a srdeční zástavy?
- 3.5. Přeje si pacient dechovou podporu? Přeje si pacient zavedenou dechovou podporu ukončit?
- 3.6. Jaký má pacient postoj k případné vasoaktivní podpoře?
- 3.7. Přeje si pacient dialýzu? Pokud ne, má se již zavedená dialýza ukončit?
- 3.8. Přeje si pacient podávání antibiotik?
- 3.9. Jak postupovat vzhledem k eventuálnímu vypnutí kardiostimulátoru nebo implantabilního kardioverteru? Přeje si pacient jeho vypnutí, či nikoliv?
- 3.10. Jak se pacient staví k paliativní sedaci?

- 3.11. Jaký je pacientův vztah k eventuální hospitalizaci?

3.11.1. Odmítá hospitalizaci ve výše popsané situaci?

3.11.2. Svoluje, či nesvoluje k hospitalizaci, pokud má hospitalizace sloužit k lepšímu tišení obtíží, které nelze dobře zvládnout v domácnosti (hospicové) péči?

3.11.3. Kam by si pacient přál být v rozhodné situaci převezen? Je to dohodnuto a s kým (kontakt)?

- 3.12. Přeje si pacient zůstat doma a mít zajištěnou adekvátní péči tam?

3.12.1. Kdo, případně která organizace by tuto péči měla zajišťovat? Je to s ní dohodnuto? A s kým konkrétně (kontakt)?

- 3.13. Bere pacient na vědomí, že některé jeho volby mu mohou zkrátit život?

Jaké by měly být výstupy z diskuse s pacientem?

Na základě odpovědí na výše položené otázky je vhodné připravit strukturovaný, jasný a přehledný text, ze kterého bude patrné, v jaké situaci se má pacientovo *dříve vyslovené přání* naplňovat a co přesně pacient odmítá nebo co si pro sebe v té situaci přeje.

Je také nezbytné, aby tento dokument byl součástí dokumentace pacienta, a to i při eventuálních převozech do různých zařízení nebo míst pobytu. Je důležité, aby všichni, kdo o pacienta aktuálně pečují, přesně věděli, kde je dokument uložen a co obsahuje.

V závěru toho, o čem by měli zdravotníci s pacienty diskutovat, je také poučení o stávající české právní situaci ve vztahu k eutanazii a k asistované sebevraždě. Protože eutanazie není v ČR legální, považovalo by se zřejmě její provedení za vraždu nebo zabití. Asistovanou sebevraždu by český právní řád považoval za trestný čin účasti na sebevraždě. Etický kodex České lékařské komory považuje eutanazii a asistovanou sebevraždu za nepřipustné.

Jak sepsat *dříve vyslovené přání*?

Dříve vyslovené přání je samozřejmě vysoce individualizovaný dokument, proto je velmi těžké poskytnout univerzální formulář, který by vyhovoval všem, kdo chtějí *dříve vyslovené přání* sepsat. Jen pro představu, jak lze *dříve vyslovené přání* a předběžné prohlášení o zvolení si zástupce sepsat, uvádíme tuto šablonu:

Dříve vyslovené přání

Já, níže podepsaný/podepsaná , t.č. ,
pro případ, že bych se dostal/a do takového zdravotního stavu, ve kterém
nebudu schopen/schopna vyslovit souhlas nebo nesouhlas s poskytnu-
tím zdravotních služeb a způsobem jejich poskytnutí, vyslovuji následu-
jící **dříve vyslovené přání** dle § 36 zákona č. 372/2011 Sb., resp. předběžné
prohlášení dle § 38 zákona 89/2012 Sb., o zdravotních službách:

Článek I.

Pro případ, že

1. má schopnost vnímat a chápat okolí bude podstatným způsobem na-
rušena tak, že budu i v běžných každodenních úkonech závislý/á na
dopomoci jiné osoby,
2. můj stav bude vyžadovat přístrojovou podporu životních funkcí
včetně umělé výživy a hydratace,
3. se budu nacházet v terminální fázi nevyléčitelného onemocnění nebo
v jiném medicínsky nadále neovlivnitelném nepříznivém stavu bez
naděje na jeho zlepšení apod.,

souhlasím s tím, aby mi byla poskytována péče ... (např. tláčení obtížů,
tedy bolest, neklidu, strachu, dušnosti nebo nevolnosti, podávání anti-
biotik, umělé výživy, dialýzy atd.), a tuto péči požaduji, a
nesouhlasím s péčí... (např. nasogastrická sonda, PEG sonda, umělé
plicní ventilace, antibiotika atd.), a tuto péči odmítám.

Článek II.

Součástí tohoto **dříve vysloveného přání** je i písemné poučení mým lé-
kařem v oboru , MUDr. , o důsledcích
mého rozhodnutí.

Článek III.

S tímto mým **dříve vysloveným přáním** byl/a seznámen/a , který/á
je plně informován/a o mých životních postojích podstatných pro vý-
klad mého **dříve vysloveného přání**.

Pro případ, že by nastala situace napředvídaná v tomto mém **dříve
vysloveném přání** či by nastaly pochybnosti o aplikovatelnosti tohoto
dříve vysloveného přání, činím dle § 38 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb.,
občanský zákoník, předběžné prohlášení v tom smyslu, že si přeji, aby
v případě mé nezpůsobilosti rozhodovat o mé další zdravotní péči roz-
hodoval/a o této péči v intencích tohoto mého **dříve vysloveného přání**
..... , t.č.

Článek IV.

Toto **dříve vyslovené přání** platí od a bylo sepsáno ve ... vyho-
toveních, kdy jedno vyhotovení je součástí mé zdravotnické dokumen-
tace a zbylá jsou uložena

V dne

.....
(ověřený podpis)

.....
svědek (vč. identifikačních údajů) svědek (vč. identifikačních údajů)

V dne

.....
podpis lékaře, který provedl poučení

Další informace

Dříve vyslovené přání je nástrojem, který pomáhá výrazně
projasnit situace, kdy není zřejmé, jaký má být další postup
péče o pacienta.

Jsme si vědomi, že tento text nemůže postihnout
všechny otázky, které v souvislostech s **dříve vysloveným
přáním** vznikají.

Další informace zejména o právních souvislostech lze na-
lézt v letáku **Dříve vyslovené přání - manuál nejen pro pa-
cienty**.

Tento leták je dobré mít případně pro pacienty a jejich ro-
diny k dispozici. Je možné jej nabízet také svým registro-
vaným pacientům, které aktuálně neohrožuje žádná vážná
nemoc. Zároveň je dobré sledovat informace na internetu,
neboť zkušenosti s touto problematikou budou růst a bu-
dou cenné.

Cesta domů poskytuje své služby mimo jiné díky finanční podpoře
nadací, města Prahy, některých státních institucí a díky darům
sponzorů a mnoha velkorysých a obětavých lidí.

Projekt je spolufinancován
ze státního rozpočtu
České republiky.

Text odráží výhradně názory autora a MPSV ČR nenese zodpovědnost
za žádné užití informací zde obsažených.

Autor: MUDr. Jaromír Matějka, Ph.D., Th.D.
Ústav etiky 3. LF UK

Vydala Cesta domů, Boleslavská 16, 130 00 Praha 3

☎ 283 850 949

✉ info@cestadomu.cz

🌐 www.cestadomu.cz

Bankovní spojení: 2800193970/2010 Fio banka

Grafická úprava a sazba Studio Designiq

Tisk Tiskárna Flora

© Cesta domů, 2015

Další informace najdete na www.umirani.cz

Příloha č. 4

Dotazník použitý k výzkumnému šetření

Dotazník „Dříve vyslovená přání“

Dobrý den,

jmenuji se Petra Šandová a jsem studentkou 2. ročníku navazujícího magisterského oboru Ošetrovatelské péče v anesteziologii, resuscitaci a v intenzivní péči na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Současně pracuji jako všeobecná sestra na oddělení kardiochirurgie – jednotka pooperační a resuscitační péče v Nemocnici Na Homolce.

Dotazník je zaměřen na povědomí a jejich postoje veřejnosti o dříve vyslovených přáních. Obsahuje 14 otázek, je dobrovolný, zcela anonymní a získané informace zpracuji pouze ve své diplomové práci: „Informovanost veřejnosti o problematice dříve vyslovených přání“. Chtěla bych Vás požádat o 10 - 15 minut Vašeho času a vyplnění dotazníku. U odpovědí volte vždy pouze jednu správnou odpověď. Dotazník není určen pro zdravotníky, ale je určen pro laickou veřejnost.

Cílem dotazníku není respondentu nějakým způsobem pobouřit, traumatizovat nebo urazit. Cílem je zjistit míru informovanosti o této problematice. Vyplněním dotazníku dáváte souhlas s účastí ve výzkumu.

Velice děkuji za Vaši ochotu a spolupráci.

Napadlo Vás někdy, že se můžete dostat do situace (kvůli těžké nemoci, úrazu), kdy byste nemohli komunikovat s okolím?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Chtěl/a byste mít možnost ovlivnit Vaši léčbu i v tomto stavu, (odmítnutí některých výkonů) i přes to že by to mohlo zkrátit Váš život?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Slyšel/a jste někdy o pojmu „dříve vyslovená přání, advance directives nebo living will“? (v televizi, rádiu, tisku, od lékaře, ...)

- a) ano, dříve vyslovená přání mám sepsaná
- b) ano, vím, o co se jedná
- c) pojem jsem slyšel/a, ale nevím, o č jde
- d) ne, nikdy jsem o tom neslyšel/a
- e) nevím

V České republice je možné sepsat dokument, který umožňuje člověku vyjádřit svůj souhlas nebo nesouhlas s léčbou v situacích, v nichž by vzhledem ke svému aktuálnímu zdravotnímu stavu nebyl schopen tato rozhodnutí učinit (dříve vyslovená přání). Tento dokument musí mít písemnou formu, obsahovat poučení lékařem o důsledcích rozhodnutí pacienta a musí být úředně ověřený. Sepsat svá dříve vyslovená přání může nemocný při příjmu do zdravotnického zařízení nebo kdykoliv během pobytu v něm. V tomto případě není nutné úřední ověření. Vždy však platí, že aktuální vůle pacienta je nadřazena (i když má pacient sepsaný dokument, může vše, co tento dokument obsahuje odvolat). Také platí, že pokud pacient pouze vysloví dříve vyslovené přání (nemá sepsaný dokument) má na ně být brán zřetel (nikoliv se jím řídit).

V následujících čtyřech případech bych Vás chtěla požádat o Váš názor, jak hodnotíte jednání lékaře (ve vztahu k dříve vysloveným přáním) z etického a právního hlediska k současné právní úpravě. Prosím, nevyhledávejte si správnou odpověď, cílem práce je zjistit povědomí veřejnosti, nikoliv Vás zkoušet ze znalosti českého práva.

Panu P. je 80 let. Vloni prodělal rozsáhlý srdeční infarkt. Lékaři jej zachránili, ale od té doby je jeho srdce velmi poškozeno a každodenní činnosti (hygiena, sed, stoj) jsou pro něj nesmírně vyčerpávající. Neshledává svůj život kvalitním a rozhodne se sepsat dříve vyslovené přání, že si nepřije resuscitaci, pokud by u něj nastala zástava srdce. Před týdnem byl pan P.

přijat do nemocnice pro zhoršení svého zdravotního stavu (nebyl schopen vstát, zhubnul, špatně se mu dýchalo). V jeho zdravotnické dokumentaci je k dispozici úředně ověřený dokument, který pan P. sepsal před přijetím do nemocnice. V dokumentu stojí, že si nepřeje být při zástavě srdce resuscitován. V noci u pacienta došlo k srdeční zástavě a lékař začal pana P. resuscitovat i přesto, že si tento dokument přečetl. Jednal lékař správně?

- a) právně ano, eticky ano
- b) právně ne, eticky ano
- c) právně ano, eticky ne
- d) právně ne, eticky ne
- e) nevím

Žena měla vážnou automobilovou nehodu. Nedýchala asi 15 minut, ale po poskytnutí první pomoci jí začalo pracovat srdce a začala dýchat. Velká část jejího mozku však byla nevratně poškozena a žena tak nebyla schopna se sama o sebe postarat. Naživu ji udržovali lékaři, umělá výživa a neustálá péče zdravotních sester. Rodina začala požadovat odnětí výživy i přesto, že dcera nikdy nemluvila o tom, že si nepřeje být za těchto okolností udržována na životě. Žádný písemný dokument o dříve vyslovených přáních rodina nepředložila. Lékař tak odmítl odebrání výživy. Jednal lékař správně?

- a) právně ano, eticky ano
- b) právně ne, eticky ano
- c) právně ano, eticky ne
- d) právně ne, eticky ne
- e) nevím

Pacient se rozhoduje ukončit chronickou dialýzu, neboť svůj život nepovažuje za kvalitní a cítí se být přítěží pro rodinu. Pacient je těžký diabetik, je téměř slepý a nemůže chodit. Jeho manželka spolu s ošetřujícím lékařem souhlasí s tímto ústně vysloveným přáním. Rovněž souhlasí s tím, že mu již nebude poskytnuta dialýza, a to ani v případě že by o ni z důvodu bolesti žádal (zvyšující se množství močoviny v krvi způsobené selhávajícími ledvinami může vést k pozměněným mentálním stavům). Pacientovi budou podávány pouze léky od bolesti. Ve chvíli, kdy pacient umírá v nemocnici, se probírá, stěžuje si na prudkou bolest a žádá o napojení na dialýzu kvůli odstranění bolesti. Lékař v souladu s názorem manželky pacienta respektuje pacientovo přání a na dialýzu jej nenapojí. Pacient umírá v bolestech po několika hodinách. V dokumentaci pacienta nebyl žádný záznam o ústně vysloveném přání. Jednal lékař správně?

- a) právně ano, eticky ano
- b) právně ne, eticky ano
- c) právně ano, eticky ne
- d) právně ne, eticky ne
- e) nevím

Lékařka po dvou měsících odpojí pacientku od ventilátoru (přístroje, který za ni dýchá), protože pacientka před přijetím do nemocnice podepsala úředně ověřený dokument, podle kterého si nepřeje být napojena na ventilátor déle než dva měsíce. Tento dokument je k dispozici v její zdravotnické dokumentaci. Svůj čin lékařka oznámila telefonicky manželovi pacientky. Manžel byl v šoku, protože s odpojením od přístroje nesouhlasil. Na jeho názor se ho lékařka nikdy nezeptala. Jednala lékařka správně?

- a) právně ano, eticky ano
- b) právně ne, eticky ano
- c) právně ano, eticky ne
- d) právně ne, eticky ne
- e) nevím

Myslíte si, že by bylo dobré vyjadřovat dříve vyslovená přání jedince skrze druhé osoby? (Žena pro případ, kdy by nemohla komunikovat s okolím, pověřila svého manžela, aby v takovém případě jednal podle jejich zájmů a postojů).

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

Je tato možnost v České republice? (Tj. jmenovat nějakého opatrovníka, blízkou osobu, aby rozhodoval za jedince a hájil jeho hodnoty?)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Nechal/a byste někoho z Vašich blízkých nebo přátel pro takový případ pověřit opatrovníkem?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

Chtěl/a byste být více informován/a o „dříve vyslovených přáních“? (např. z televize, v novinách, letáčky u lékaře, od lékaře samotného, při příjmu do nemocnice,...).

- a) ano
- b) spíše ano

- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

Jste muž nebo žena?

- a) muž
- b) žena

Kolik je Vám let?

- a) 25 a méně
- b) 26–40
- c) 41–60
- d) 61 a více

Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

- a) vysokoškolské
- b) vyšší odborné
- c) středoškolské s maturitou
- d) středoškolské bez maturity
- e) vyučen/a
- f) základní
- g) nechci odpovědět

Ještě jednou děkuji za vyplnění dotazníku. Pokud chcete, můžete zde vyjádřit Váš názor nebo Vaše připomínky: